

Montessori, een kosmische benadering van onderwijs

Jos Werkhoven, 16 juli 2016

Inleiding

In de Montessoribeweging heerst nog veel het idee dat het kosmisch denken en werken in de geest van Maria Montessori een start maakte na het verschijnen van 'Onderwijs en het menselijk potentieel' van Maria Montessori in 1947 en de uitwerking van Mario Montessori tot een cursus kosmische opvoeding en onderwijs¹ in de jaren na het overlijden van Maria Montessori. Ook ondergetekende heeft KOO in de eigen onderwijspraktijk lange tijd als 'vak' beschouwd naast de vakken taal, rekenen, beeldende vorming, muziek, lichamelijke oefening etc. en niet als een wijze van denken en werken welke zich pas later manifesteerde.

Met dit artikel wil ik echter aantonen dat KOO niet slechts alleen een 'vak' is of Big History² alleen een 'wetenschappelijke discipline', maar dat kosmisch denken en werken een wijze van waarnemen, onderzoeken, bouwen, leren en denken is. Het is een onderzoekstocht voor de mens³ om in vanzelfsprekende relatie met de totaliteit te leren en te leven. Nog los van de morele en ethische waarden welke er voor pleiten om in harmonie met het alles te leven en de noodzakelijke zorgen rond de water- en voedselvoorziening voor de wereldbevolking, de zorgen om klimaatverandering, de zorgen om een praktisch onbeheersbare en onevenredig verdeelde economie.

Het zal duidelijk worden dat het leren en leven in relatie met de totaliteit geen aanvang nam na het verschijnen van 'Onderwijs en het menselijk potentieel' van Maria Montessori in 1947, maar vanaf 1907 een aanvang nam toen een vereniging voor woningverbetering in een Romeinse achterbuurt haar verzocht de leiding op zich te nemen van een 'Casa dei bambini', een kinderkuis waar kleuters waren ondergebracht terwijl hun ouders werkten. De ervaringen in het kinderkuis met kinderen tussen de drie en zes jaar waren haar belangrijkste inspiratie voor het schrijven van 'Il Metodo della Pedagogia Scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini, eerste uitgave 1909'. Voorbeelden en uitspraken volgen we in dat werk⁴ 'De methode, de ontdekking van het kind,' welke bevestigd worden in een van haar laatste⁵, 'Onderwijs en het menselijk potentieel, eerste uitgave 1947'.

Indeling

Eerst leest u over de duiding van kosmisch denken en werken; leren en leven in relatie met de totaliteit. Daarna wordt het kosmische denken en werken van Maria Montessori toegelicht met uitspraken en visie over de natuur, een wetenschappelijke benadering van onderwijs, de vrijheid, de voorbereide omgeving, de observerende leidster⁶ in de levende school en het montessorimateriaal.

Dit artikel is gepresenteerd op de 3^e Internationale Big History Conferentie te Amsterdam, 14-17 juli 2016. Vijf andere presentaties van het Montessori Platform KOO op het congres vindt u hier: http://www.dearend.nl/pdf/BigHistory_CosmicEducation.pdf

¹ In de rest van het artikel wordt 'kosmische opvoeding en onderwijs' aangeduid als KOO.

² In de rest van het artikel wordt 'Big History' aangeduid als BH.

³ Hier wordt nadrukkelijk ook het kind bedoeld. De onderzoekstocht voor de mens is hetzelfde als 'de leerweg van het kind', een terminologie welke veelvuldig in het onderwijs wordt gebruikt.

⁴ Er is gebruik gemaakt van de achtste druk, De methode, de ontdekking van het kind, Maria Montessori, Van Holkema & Warendorff N.V. 1966

⁵ Onderwijs en het menselijk potentieel, Maria Montessori, Nederlandse Montessori Vereniging, Badhoevedorp, 1998

⁶ Er wordt leidster gebruikt, waar u ook leider mag lezen.

Leren en leven in relatie met de totaliteit; kosmisch denken en werken.

De begrippen 'leren en leven in relatie met de totaliteit; kosmisch denken en werken' laat ik vullen met :

1. De mijns inziens beste omschrijving welke Maria Montessori beschreef in 'Onderwijs en het menselijk potentieel, pagina 14':
"Laten wij het kind een visie bieden op het totale heelal. Het heelal is een indrukwekkende realiteit en een antwoord op alle vragen. Wij zullen dit pad van het leven gezamenlijk aflopen, want alle dingen zijn een onderdeel van het heelal, alle zijn met elkaar verbonden in een alomvattende eenheid. Dit beeld helpt de geest van het kind zich te richten, op te houden met rond te dwalen in een doellose zoektocht naar kennis. Het is voldaan, het heeft het universele centrum van zichzelf en alle dingen gevonden. Het is beslist noodzakelijk de belangstelling van het kind op een middelpunt te richten. De methoden die heden ten dage gebruikelijk zijn, zijn echter niet doeltreffend. Hoe kan de geest van een opgroeiend individu belangstelling blijven hebben als al ons onderwijs zich bezighoudt met een bepaald onderwerp met een begrensde draagwijdte en beperkt wordt tot de overdracht van die kleine kennisdetails, die hij in staat is uit het hoofd te leren? Hoe kunnen we het kind dwingen geïnteresseerd te zijn als interesse slechts van binnenuit kan komen? Alleen plicht en vermoeidheid kunnen van buitenaf teweeg worden gebracht, nimmer belangstelling! Laat dit heel duidelijk zijn."
2. De woorden waarmee ikzelf heb geprobeerd KOO compact te beschrijven:
*"montessorionderwijs = KOO is relationeel onderwijs.
montessorionderwijs = KOO is een vertrekpunt van onderwijs waarbij het kind als onderzoeker relaties leert leggen binnen de totaliteit van tijd en ruimte in relatie met het heden en een mogelijke toekomst.
Binnen deze vorm van onderwijs wordt het kind als onderzoeker uitgenodigd:
- betrokkenheid (verwerven),
- bekendheid (verwerken),
- betekenis (toepassen, betekenis verlening),
- bewustzijn (integreren)
te verkrijgen met de totale ruimte en de totale tijd in relatie met het heden en een mogelijke toekomst."*
3. De woorden waarmee de Big History Association het doel van Big History omschrijft:
"Big History wil de geïntegreerde geschiedenis van de kosmos, aarde, het leven, en de mensheid begrijpen, door gebruik te maken van het best beschikbare empirische bewijsmateriaal en wetenschappelijke methoden."



4. Het raamwerk KOO/Big History van Anne-Marie Poorthuis, 2016.
 Het raamwerk kan door het stellen van vragen op vier niveau's (wij zelf, de cultuur, de mens, het universum; de totaliteit van tijd en ruimte), gebruik makend van de verhaallijn en de formule, zicht geven op relaties in ontwikkeling.

Raamwerk Big History en KOO			
Vertrekpunt	(Verhaal)lijn	Formule Benaderingswijze voor ontwikkeling	Perspectief
Ruimte	Tijd	Subject	Object
Universum	Grote gebeurtenissen	Waarnemen	Het grote geheel
		Ingrediënten + Gunstige Voorwaarden = Nieuwe Complexiteit	
Mens	Fundamentele Vraagstukken	Onderzoeken	Collectief bewustzijn
		Verzamelen + Verschil maken = Verhouden/Delen	
Cultuur	Patronen en structuren	Bouwen	Vermogen om vraagstukken aan te kunnen
		Materialen + Voorbereide omgeving = Vorming	
Zelf	Talenten en relaties	Leren	Voorbeeld zijn
		Ontdekken + Verkennen = Weten	

Anne-Marie Poorthuis, 2016

Ad 1.

Maria Montessori schrijft: *'...want alle dingen zijn een onderdeel van het heelal, alle zijn met elkaar verbonden in een alomvattende eenheid.'*

'Alle dingen zijn onderdeel van' en 'verbonden in alomvattende eenheid' begrijp ik als dat alles op de een of andere wijze een relatie heeft met elkaar en in eenheid.

'Het kind hoeft niet meer te dwalen in een doelloze zoektocht naar kennis' = 'de overdracht van die kleine kennisdetails, die hij in staat is uit het hoofd te leren', maar het kind mag vrij onderzoek verrichten op mogelijke relaties = *'de geest van het kind richt zich'*.

Ad 2.

U zult het niet als toeval ervaren dat ik in mijn eigen omschrijving van de begrippen het begrip 'relatie' een prominente plaats heb gegeven.

Zelf zie ik dat als het belangrijkste aspect van KOO en BH en een uitdaging voor de toekomst: we leren vorm geven aan het concept van menszijn in relatie met alles wat er is, gebruik makend van de relaties welke we hebben gevonden en hebben leren begrijpen.

Ad 3.

Als ik *'seeks to understand the integrated history'* goed begrijp, dan mag ik *'integrated history'* lezen als *'relationeel verbonden geschiedenis'* welke men probeert te begrijpen. Big History is dus altijd op zoek naar de niet altijd eenvoudig zichtbare relaties welke er zijn op ieder niveau in tijd en ruimte. *'To understand'* spreekt de wens uit te willen leren en begrijpen om als mens een betere relatie aan te gaan met de ons omringende wereld.

Ad 4.

Anne-Marie Poorthuis⁷ geeft het nadrukkelijk aan als ontwikkelingslijn van onszelf: het benutten van talenten en relaties. Het is tevens waarnemen, onderzoeken, bouwen en leren van met name relaties binnen de totale historie van ruimte en tijd.

Samenvattend durf ik te stellen dat het leren kennen en herkennen van relaties in de totale ruimte en tijd op elk denkbaar niveau een zeer belangrijke kern is van KOO en BH. Daarnaast vragen de huidige ontwikkelingen een andere benadering van het reguliere onderwijs; de organisatie van ons onderwijssysteem stamt nog uit een tijd (19^e eeuw) waarin het leven minder complex was. De organisatie van de samenleving vroeg van het onderwijs de overdracht van bepaalde kennis. De snelle veranderingen van heden vragen om te leren en te leven in relatie met de complexe totaliteit die zich aan ons voordoet. Echter hebben we te lang in het onderwijs slechts de aandacht gericht op het overdragen van kennis. Het overdragen van kennis zal altijd een belangrijke pijler van onderwijs blijven, maar het mag niet slechts verworden tot begrenzing en reproduceren (= institutionaliseren), zoals Maria Montessori omschrijft, *"Hoe kan de geest van een opgroeiend individu belangstelling blijven hebben als al ons onderwijs zich bezighoudt met een bepaald onderwerp met een begrensde draagwijdte en beperkt wordt tot de overdracht van die kleine kennisdetails, die hij in staat is uit het hoofd te leren?"*

Naast de overdracht van kennis heeft het onderwijs en de inrichting van ons leven andere stimulansen en visie nodig om de belangstelling te blijven wekken.

Maria Montessori begreep dat goed en niet slechts sinds 1947. Haar hele leven en werken had als belangrijkste uitgangspunt het observeren. Om met de werkende formule van Big History te duiden⁸: ingrediënten + gunstige voorwaarden = nieuwe complexiteit.

Maria Montessori observeerde de ingrediënten, ze zag de relaties welke (on)gunstige voorwaarden creëren en koos de gunstigste om tot een gewenste nieuwe complexiteit te komen welke altijd weer verrassend was.

In het vervolg van dit artikel zal ik u een aantal voorbeelden geven van de visie en uitspraken uit Maria Montessori's eerste werk *'Il Metodo della Pedagogia Scientifica applicato all'educazione*

Welk kind zou bijvoorbeeld graag aan een puzzel beginnen waarvan het geen overzichtsafbeelding heeft en zeer sterk vermoedt dat er heel veel puzzelstukjes ontbreken?



Zo is ook ons onderwijs: we weten vooraf dat we nooit alles kunnen weten, maar het grote overzicht ontbreekt. KOO en BH zijn in staat dat overzicht te bieden.

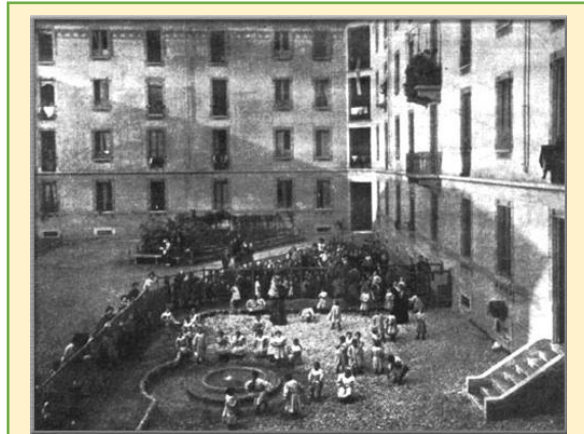
⁷ Zie raamwerk Big History en KOO

⁸ Zie raamwerk Big History en KOO

infantile nelle Case dei Bambini, - De methode, de ontdekking van het kind, 1909 - ', die mijns inziens haar relationele, kosmische denken illustreert.

Het kosmische denken en werken van Maria Montessori

Maria Montessori is in 1909, wanneer ze 'De methode' publiceert, al heel erg duidelijk waarin ze schrijft over de Case dei Bambini: "Want de 'Kinderhuizen' vertegenwoordigen niet slechts een



CASA DEI BAMBINI - Rome, San Lorenzo

Opening Januari 6, 1907.

maatschappelijke vooruitgang, maar een vooruitgang van de gehele mensheid . . . " (Blz. 71.)

De vooruitgang waarover Maria Montessori spreekt, beperkt zich niet slechts tot het onderwijs dat ze, zoals u straks zult lezen, kosmisch inrichtte, maar het betrof alle relaties in de omgeving van de school welke het leven voor iedereen aangenamer maakte:

- als arts kon ze goed adviseren over het verbeteren van de hygiëne: aanwezigheid van warm en koud water voor de kinderen en waslokalen in de huizen;
- naast de schooltuin, waar groenten werden gekweekt voor gezamenlijk gebruik, werden er ook 'gezamenlijke' planten in de gangen van de

huizen en op de pleinen geplaatst welke gezamenlijk werden onderhouden; naast de gezelligheid en schoonheid ervan, versterkte het ook de verantwoordelijkheid van de gemeenschap;

- er werd nadrukkelijk om medewerking van de ouders gevraagd om de opvoeding van school thuis voort te zetten;
"We hebben de school in het huis geplaatst als het eigendom der gemeenschap."
- emancipatie en bevrijding van de vrouw; door de opvang van de kinderen ontstond er ruimte voor de vrouw.

Het toont het meerlaagse⁹ kosmische denken van Maria Montessori: niet slechts het eigenbelang (lijn van onszelf) of het belang voor de eigen culturele keuze (lijn van de cultuur), maar een keuze voor de mensheid als totaal (lijn van de mens).

De natuur

Haar meerlaagse¹⁰ kosmische denken wordt gecompleteerd met het volgende citaat¹¹: "De man van wetenschap is niet de hanteerder van instrumenten – maar de kenner van de natuur."

". . . de kenner van **de natuur**." De natuur, welke volgens het meerlaagse kosmische denken gestalte krijgt in 'De lijn van het alles'.¹²

Maria Montessori haalt verder in het boek het begrip '**de natuur**' vaak aan en beschrijft de

⁹ Zie raamwerk Big History en KOO

¹⁰ Zie raamwerk Big History en KOO

¹¹ De methode, blz. 16

¹² Maria Montessori geeft voor 'de natuur' nog geen tijdschaal op welke in 'De lijn van het alles' wel wordt gebruikt. De naam 'kosmisch onderwijs en opvoeding' inclusief de invoering van tijdlijnen dateert ze zelf in 'Onderwijs en het menselijk potentieel' (blz. 15) in 1935.

importantie voor zowel leidster als kind *'de natuur'* goed te bestuderen, te observeren. Het begrip *'de natuur'* omschrijft ze nergens echt uitgebreid, maar in elk citaat proef je de 'kosmische krachten' welke Maria Montessori, zeer waarschijnlijk onder invloed van Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), toedicht aan de natuur en welke door een wetenschappelijke benadering – gedegen observatie en onderzoek – beter gekend kan worden.

In iets latere lezingen¹³ zegt Maria Montessori er het volgende over: *“Wat toont ons de mensheid in haar ontwikkeling? Ze is vooral bestemd om de buitenwereld eerst te doorvorsen en de geheimen der omgeving te ontsluiëren om daarna de krachten der natuur te kunnen gebruiken.”*

Ze koppelt in deze de natuur aan de 'buitenwereld' (lijn van het alles), maar ze geeft nog geen gradaties in ruimte en tijd.

Intuïtief voelt ze de relaties aan welke er zijn in het alles wat de mens omringt – en welke ze later zal beschrijven in *'Onderwijs en het menselijk potentieel, 1947* - en probeert dat naar een wetenschappelijke houding te vertalen.

Wetenschappelijke benadering van onderwijs

Maria Montessori benaderde het onderwijs op een wetenschappelijke wijze. Een zelfde houding vraagt ze van de leidster. Rond het citaat: *“De man van wetenschap is niet de hanteerder van instrumenten – maar de kenner van de natuur.”* benoemt ze tevens de wens en noodzaak de onderwijzer, leraar, beter te scholen:

“Wij hebben de opvoeders op de drempel der experimentele wetenschappen laten staan en hun het edelste en diepste deel – dat, wat de naam wetenschap verdient – onthouden.”¹⁴

Een geluid dat we heden vaker horen en mijns inziens terecht! Het mogen begeleiden en inwijden van kinderen in de wereld vraagt om een wetenschappelijke, observerende en veelal experimenterende houding, liefdevol en enthousiast.

Er zijn geen handleidingen die ieder mens afzonderlijk naar volwassenheid leiden. Het kind mag hopen dat het een juf of meester treft die het kind wil begrijpen, het wil leren kennen, het op de voor het kind meest geëigende weg wil begeleiden op de weg naar zelfstandigheid. Een juf of meester die goed is opgeleid om relaties te (leren) zien. In de woorden van Maria Montessori¹⁵: *“De leidster moet door wetenschappelijke voorbereiding niet alleen de bekwaamheid tot de waarneming der natuurlijke verschijnselen verkrijgen, maar ook de belangstelling daarvoor.”*

De vrijheid

Een belangrijke voorwaarde om kosmisch te kunnen denken en werken is vrijheid.

Het vraagt een geheel vrij zijn van de mens om ieder aspect van de dimensies waarin wij leven – ruimte en tijd – zonder enige belemmering of begrenzing van anderen te ervaren en te onderzoeken. Het huidige onderwijs op aarde kent, afhankelijk van de culturele situatie, nog vele belemmeringen en/of begrenzingen. Veelal wordt dit politiek ingegeven, speelt religie een doorslaggevende factor of blijft men vasthouden aan oude tradities. Ook in de landen welke zich open en democratisch noemen komen de belemmeringen en begrenzingen voor: onderwijs alleen volgens een afgebakend curriculum is belemmerend en begrenzend.

Maria Montessori neemt hierover een duidelijke stellingname in getuige het volgende citaat¹⁶: *“De opvatting van vrijheid, welke de pedagogie moet bezielen, is daarentegen universeel. Zij betekent de bevrijding van het leven dat nog belemmerd is door een oneindig aantal hinderpalen, welke de*

¹³ Door het kind naar een nieuwe wereld, Kinheim uitgeverij, Heiloo, 1953, blz. 180

¹⁴ De methode, blz. 16

¹⁵ De methode, blz. 74

¹⁶ De methode, blz. 20-21

harmonie van organische en geestelijke ontwikkeling beletten.....

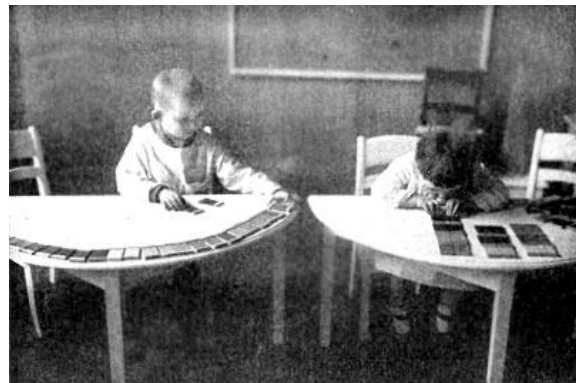
.....Een groot gedeelte van het onderwijs gaat uit van een beginsel van onderdrukking die soms haast grenst aan slavernij en derhalve wordt ook de school door hetzelfde principe beheerst."

Later formuleerde ze het nog scherper¹⁷: *"De leidster moet niet werken in dienst van enig politiek of sociaal geloof, maar in dienst staan van de volledige mens, die in staat is in vrijheid zelf-gedisciplineerd zijn wil en beoordelingsvermogen te gebruiken, onverstoord door vooroordelen en onvervormd door angst."*

Maria Montessori zag alle obstakels welke een vrije ontplooiing konden belemmeren; in andere woorden: ze doorzag de relaties welke een gezonde vrije ontwikkeling in de weg stonden.

De voorbereide omgeving

Door haar gedegen observaties was ze in staat om van de belemmeringen 'Goldilocks' (gunstige voorwaarden) te maken: de omgeving werd terdege voorbereid. Ik noem hier slechts een paar markante voorbeelden van de voorbereide omgeving betreffende de schoolbanken.¹⁸ Zo werden o.a. de veelal vastgenagelde zware schoolbanken vervangen door lichte tafeltjes en stoeltjes.



De motivatie vond Maria Montessori in:

- *'Bevrijding uit de slavernij'*.
Niet meer (letterlijk) vastgenageld op één plaats in één houding zitten, maar zelf de houding laten kiezen welke het meest bevalt: gezondheid bevorderend.
Zelf kunnen kiezen waar en met wie men gaat zitten en samenwerken: de lichte tafeltjes en stoeltjes zijn eenvoudig door de kinderen zelf te verplaatsen. Er is een vrije werkkeuze.
Onbeweeglijkheid (stil zitten) en niet mogen praten zijn belemmerende factoren voor ontwikkeling.
- Geen uniformiteit, maar pluraliteit in de klas; zoals het leven zelf.
- Het leren van zelfdiscipline.
In het begin moesten de kinderen wennen aan het nieuwe meubilair en de verkregen vrijheid. Daardoor werden er wel eens stoeltjes omver gelopen.
- *"De grens van de vrijheid is het algemeen belang."*
- *"De vorm van vrijheid is wel-opgevoedheid in manier en gedrag."*
"We noemen iemand gedisciplineerd wanneer hij meester is over zichzelf, dus in staat is zich

¹⁷ Onderwijs en het menselijk potentieel, blz. 8-9

¹⁸ De methode, blz. 72 en verder.

te beheersen wanneer de eisen van het leven dit nodig maken, en daar waar het nodig is een levensregel kan volgen."¹⁹

- Hygiëne.
Onder vastgenagelde banken hoopt zich makkelijk vuil op dat lastig is te verwijderen.

De door langdurige observatie en gedegen studie verkregen materialen (waarover straks meer) worden door de leidster zorgvuldig gekozen passend bij de ontwikkelingsfase van de kinderen. Hoewel zeer belangrijk, zijn het echter niet alleen de materialen welke de 'Goldilocks' voorwaarden bepalen, de gehele leefwereld in school werd aan de maat van het kind aangepast opdat ontwikkeling onverstoord kan verlopen.

- Door het verlagen van de doorgaans zeer hoge ramen (opdat de kinderen maar niet naar buiten keken tijdens de les) werd 'de buitenwereld de school ingebracht'.
- De school ging de buitenwereld in door o.a. de aanleg van een tuin.
- Tafeltjes en stoeltjes waren licht en in de maat van de kinderen.
- Alles in de school werd qua maat eenvoudig toegankelijk gemaakt voor de kinderen: hoogte van de kranen en aanrecht, hoogte van de kapstok, hoogte van de deurknop etc. etc.
- Er kwamen verschillende leef- en werkhoekjes in de lokalen (rusthoek, leeshoek, beeldende vorming etc.)

De belangrijkste factor in de voorbereide omgeving is de leidster.

Naast zij heeft zorggedragen voor al het bovenstaande is de leidster zo goed als in het vermogen ligt, voorbereid op de taak.

In alles is de leidster het motiverende en enthousiasmerende voorbeeld voor het kind. Zij doet niet, wat zij de kinderen ook niet graag ziet doen; zij doet alles om nieuwsgierigheid op te wekken, te enthousiasmeren, indien nodig te corrigeren maar bovenal: te observeren.

De observerende leidster in de levende school

De observerende leidster in een zorgvuldig voorbereide omgeving is daardoor een zeer sterk voorbeeld waarin en waardoor de werkende formule van kosmische ontwikkeling²⁰ zichtbaar wordt. Maria Montessori was zeker in deze zéér vooruitstrevend en daardoor in staat geen 'institutionele' school maar een 'levende' school te bouwen. De reeds eerder genoemde wetenschappelijke scholing van de leidsters – het leren zien van alle relaties zo veel als mogelijk is – speelt in deze een doorslaggevende rol.

Door de zeer gerichte observatie krijgt de leidster informatie over²¹ de voortgang in ontwikkeling van ieder kind afzonderlijk en de voortgang van ontwikkelingen in de groep. Daarbij houdt de leidster afstand en observeert; signaleert en, indien nodig, intervenueert, registreert.

Er zal zich in een groep met een als boven omschreven werkende leidster, niet snel iets 'vastzetten; institutionaliseren'. De ontwikkelingen in zowel de groep als bij elk kind afzonderlijk zullen levend en verrassend blijven; elke kans kan worden benut, elk positief initiatief tot ontwikkeling wordt gehonoreerd, de sfeer in de groep is vertrouwenwekkend en veilig.

Nu is het bereiken van bovenstaande beslist geen eenvoudige taak, maar de leidster die open staat voor alle relaties welke zij signaleert, daarover in gesprek gaat met de collega's en andere belanghebbenden, ontwikkelt samen met de kinderen en de school haar vermogen om vraagstukken

¹⁹ De methode, blz. 73

²⁰ Zie raamwerk Big History en KOO

²¹ 'De lijn van onszelf; persoonlijke ontwikkeling, talenten en relaties, raamwerk Big History en KOO

aan te kunnen.²²

De school ontwikkelt zich en blijft zo een levende school.

Het montessorimateriaal



Een selectie van het montessorimateriaal

“Oefening en verfijning van de zintuiglijke waarneming heeft een duidelijke waarde, omdat het veld van waarneming verruimd wordt en dus als basis voor de ontwikkeling der intelligentie steeds degelijker en rijker wordt. Door het contact met de omgeving en het eigen onderzoek bouwt het kind zijn voorraad van begrippen op waarmee de intelligentie werken kan . . . contact met de omgeving wordt bewerkstelligd door de zintuigen en de bewegingen.”²³

Maria Montessori beschrijft hier het werk van het kind als de wetenschapper in de dop welke dezelfde werkwijzen hanteert als zijzelf: goed observeren (waarnemen), onderzoeken, bouwen, leren.²⁴

Op bovenstaande wetenschappelijke wijze is het montessorimateriaal tot stand gekomen en kunnen de kinderen er mee werken. Naast het hierboven genoemde zintuiglijke materiaal is ook nog ander materiaal ontwikkeld: voor het leren schrijven, lezen en rekenen. Wat later kwamen daar de kosmische materialen bij met biologische en aardrijkskundige ontwikkelingsmogelijkheden.

Dat Maria Montessori zicht had op zeer vele essentiële relaties, uit zich in het tot stand komen van materiaal voor ‘oefeningen voor het praktische leven’: alle huishoudelijke werkjes in de kinderhuizen werden door de kinderen gedaan met behulp van op hun maat gemaakt materiaal (emmers, borstels, vegers etc.) Het materiaal om o.a. te leren veters te strikken of stoffen dicht te knopen hoort ook bij deze categorie.

Tenslotte

U heeft nu slechts een kleine bloemlezing gekregen van uitspraken van Maria Montessori en zicht gekregen op haar visie welke ik kosmisch noem, nog vóór Maria Montessori zelf het begrip kosmisch onderwijs en kosmische opvoeding ging hanteren.

Het is een bewuste keuze geweest me met name op haar eerste werk, De methode, te concentreren om aan te tonen dat Maria Montessori van begin af aan kosmisch dacht en handelde.

Als u haar overige werk leest, zult u daarin een bevestiging vinden van voornoemde stelling.

Met haar werk ‘Onderwijs en het menselijk potentieel’ uit 1947 alsmede vele lezingen, gaf zij dus vele jaren later woorden en inhouden aan haar intuïtief gevoelde visie.

²² De focus van de (montessori)cultuur, raamwerk Big History en KOO

²³ De methode, blz. 128

²⁴ De lijn van onszelf, persoonlijke ontwikkeling, ontdekken + verkennen = weten en de werkende woorden in de formule ontwikkeling, raamwerk Big History en KOO

Geeft Maria Montessori een strikt uitgewerkt schema wat de leraar moet doen? Oftewel, maakt ze een systeem, een methode²⁵ van haar wijze van werken?

Neen, ze ondersteunt met de door haar ontwikkelde materialen welke 'precies' gehanteerd kunnen worden, maar ze beschrijft 'voorbeeldig' de leefwereld van het kind en de leefwereld van de leraar welke voortdurend met elkaar en met de wereld in relatie staan door de observerende houding van het kind en de leraar. En al die relaties zijn niet te vangen, vast te leggen: ieder mens is in eigen wezen uniek en reageert uniek op de wereld om zich heen. Dat maakt het begeleiden van montessorionderwijs niet eenvoudig.

Het Platform Kosmische Opvoeding en Onderwijs Montessori is daarom blij met het raamwerk dat in samenwerking door Anne-Marie Poorthuis is ontwikkeld. Het is een open, neutraal raamwerk dat toegang geeft tot alle aspecten van ontwikkeling en de relaties daartussen.

Het maakt een kosmische benadering van onderwijs mogelijk!!!

²⁵ "Wat men met een weinig passende term 'Montessori methode' genoemd heeft, is feitelijk een complexe pedagogische en sociale beweging die rechtstreeks uit en door de openbaringen van het kind is ontstaan. Wij volwassenen zijn slechts tussenpersoon. De werkelijke meester die nieuwe levenswaarden aan de gemeenschap toont, is het kind." Blz. 163"/164 Door het kind naar een nieuwe wereld.